

БИЉЕШКЕ

ПЕТИ МЕЂУНАРОДНИ КОНГРЕС АРХИВИСТА

(Брисел, 1—5. септембра 1964)

Ово није први пут да главни град Белгије окупља архивисте свијета око њихових стручних проблема. Нешто мало више од пола стољећа раније (1910), одржан је, исто у Бриселу, не само један уобичајени скуп архивиста свијета него умногоне и пресудан за даљи озбиљан развој архивистике. Тада је, наиме, прокламовано једно од темељних савремених архивистичких начела сређивања грађе по провенијенцији. Том приликом се осудило дотадашње произвољно и субјективно издавање грађе са одређеним проблемима и вјештачко формирање тематских цјелина међу архивалијама, а све у тобожњем интересу историографије. Увидјело се да је једини прави, дубљи и у ствари заједнички интерес и архивистике и историографије кад се поштује органски раст једног фонда и сачува оригиналан поредак списка, према њиховом поријеклу (провенијенцији). Све је то нарочито јасно данас, када се наука необично разгранала и када је интересовање истраживача изванредно проширено. Па како би се могло са успјехом класирати архивалије само по једној одређеној и искључивој научној проблематици, а да се тиме потпуно не упропасти могућност архивског истраживања на читавом низу других, исто тако важних научних питања?

На свему овоме смо се за тренутак задржали из тог разлога што је и после 54 године око 600 архивиста опет расправљало једну сличну и блиску тему о сређивању докумената, под углом модерних искустава. Тако је једна

од најкрупнијих личности савремене архивистичке теорије, директор Држ. архива и Архивске школе у Марбургу, др Ј. Паприц (Parnitz), говорио о „Модерним методама сређивања архивске документације писане прије 1800“, а директор Националног центра мађарских архива А. Седе (Szedö) је ту исту тему обрадио у вези са савременим архивима, после 1800. године. Да ли се тако слична тема поново одабрала стога што је сазрело питање неке ревизије у гледиштима, па је требало прокламовати неко ново начело? То ни у ком случају, јер су референти и дискутантани увијек изражавали пуну вјерност основном и провјереном начелу провенијенције, иако се истицало да се ту не ради о некој крутој догми него о руководном принципу. Али су зато протекле деценије у радној примјени тог принципа нанијеле нове проблеме и тешкоће, а све ближи међународни стручни контакти омогућили компарирање бројних искустава у тој кључној проблематици. А баш је главна карактеристика оба средишња, пленарна, али и осталих реферата у томе да су рађени на основу одговора датих на веома опсежне упитнике, разаслате по читавом свијету. Сам је Паприц, нпр., истакао да је из 21 државе примио 79 одговора, са неколико хиљада страница текста! Али у томе обилу баш и јесте тешкоћа. Иако углавном сви почивају на истом, већ споменутом начелу, у практичном раду се јавила необична шароликост у архивистичком свијету, па се осјетила потреба за

једним ширим покушајем повезивања и усклађивања такве неслагасне праксе. То углавном је разноврсних радних токова у нека одређена заједничка корита требало би да буде прави плод средишњих конгресних тема у Бриселу и значајан корак напријед у униформирању праксе архивистичког рада око сређивања грађе у међународним сразмјерама.

Да ли су Паприц и Седе докраја успјели у том изванредно тешком покушају усклађивања огромног хетерогеног материјала? Заправо са старијом и много разноврснијом грађом, Паприц је имао у томе кудикамо тежи задатак. Свакако ће се, без сумње, дефинитивно одбацити извјесно укоријењено предубјеђење да не може постојати јединствен начин сређивања грађе, јер је систем регистратура у разним државама, администрацијама и под специфичним условима крајње разноврстан. У ствари то је практично значило да свака треба да ради како сам сматра да је исправно, или како жели. Међутим, иако на први поглед заиста изгледа да постоји неизмјеран број начина архивирања грађе у регистратурама, ипак пажљивија анализа открива баш обрнуто, наиме да су дубљи основи архивирања међународног карактера и да им се могу пратити трагови чак још од персијске и арапске „канцеларије“, са много заједничких црта, тако да се у основи ипак све то може свести на неколико основних категорија. А то практично значи да је могуће потражити један заједнички систем рада на сређивању, чак и на међународном плану.

Па ипак, Паприц није дефинитивно и потпуно разграничио нове и практичне облике рада који произлазе из његових анализа. Чак је изјавио да у овом тренутку још нема то за циљ. Огроман терет бројних одговора на упитнике, који су му упутили из цијелог свијета, оптеретио је својом разноврсношћу саму основну материју. Референт се одлучио да иде у ширину, да прије и изнад свега раш-

чисти са самим елементима своје теме и да изнесе и расправи велики број постојећих принципа, који негде у свијету играју неку стварну практичну улогу у раду, или могу на њега да утичу. Тако се, разумије се, изгубило на прегледности и јасноћи одређених ставова аутора, као и крајњих дефиниција и предлога. Међутим, не само да баш овакав дати материјал и уложени големи напор да се он сортира и среди мора у другој фази донијети правог плода, него се без оваких предрађњи не би могло ни доћи до заиста студиозних и коначних закључака. Зато ће и ти будући, сасвим прецизни закључци, дати на основу овог материјала из читавог свијета, опет бити непосредни резултат бриселских архивистичких разговора.

Седе је имао много лакши задатак. Модерне регистратуре ипак садрже у начелу много строжи и систематскији метод сређивања, па су већ и саме ближе неком коначном архивистичком реду, у ком треба да се трајно чувају. Тим прије што се аутор дубљим испитивањем увјерио да се сва три савремена главна свјетска система сређивања у основи битно не разликују (амерички „филлинг систем“, француски систем досијеа и њемачки регистратурски систем). Још је веома драгоцјено искуство, што је Седе отворено признао, да је декретирани „систем Јаноши“, са пуном апликацијом Ђуеијевог децималног сређивања у архивима (покушано у Мађарској од 1949—1956) доживио неуспјех и да се више не примјењује. Иначе се свуда у свијету и за модерну грађу поштује начело провенијенције, осим кад су архивалије у пуном нeredу, а регистри и индекси не постоје, па се мора приступити поновном сређивању у архивима. Не улазећи и у друга посебна и опширна питања, напоменимо још да су и Паприц и Седе сасвим оправдано јако истакли значај рада на научно-обавјештајним средствима и задржали се пажљиво на њиховим облицима, иако ти проблеми изазивају знатна теоретска и практична неслагања у свијету.

И остали рад по секцијама био је исто тако богат разматрањима актуелних стручних питања. Осим ужих проблема (Е. Калифано (Califano): Увођење и прилагођавање механиграфских средстава у архивима“, А. Скифлер (Scufflaire): „Међународни комитет за сигилографију“, М. Ђусти (Giusti): „Прквени архиви“, посебно су привукли пажњу реферати М. Таскон (Tascon) „Објављивање грађе у архивима“ и А. Етебрука (Uyttebrouck): „Прибављање архивског кадра и почетак каријере научног особља државних архива“. И ту је дошла до изражаја знатна шароликост која влада у питањима терминологије, метода, критерија, финансирања међу разним државама. Али се свуда осјећао напор за приближавање разних гледишта и за коришћењем свих позитивних искустава са тако изванредног међународно-широког плана. Из Етебруковог реферата подвукао бих утисак о знатном угледу који архивисти уживају у многим државама, за чим посвуда треба тежити ако се жели да њихова вишеструка друштвена улога — у струци, науци, школама, средини гдје дјелују и у администрацији — има стваран ефекат и замах. И да се одржава сталан континуитет њихове бриге у чувању „меморије нације“, на том ријетком мјесту гдје како је то навео пољски делегат Алтман — мртви још живе, а ниједи говоре. („*Nis mortui vivunt et muti loquuntur*“).

Чињеница је свакако да ништа даље, у вези са свим наведеним теоретским и практичним питањима, неће моћи да се расправља и пише, а да се не користе брисел-

ски реферати и велики документациони материјал у њима. И то је прави успех међународног конгреса. А у свему томе свуда је био видно забиљежен допринос југословенског Савеза архивиста и наших теоретичара, док је Паприц поименце пред пленумом одао признање др Сергију Вилфану за допринос у обради одговора на упитнике његове теме. И на самом конгресу југославенски учесници су били врло активни, тако да су петорица од њих у дискусији дали своје запажене прилоге.

Не би био изражен цјеловити утисак кад се на крају не би макар споменуо и онај други значајни дио бављења, када су организатори хтјели да учеснике конгреса доведу у непосредан контакт са историјским и умјетничким споменицима широм Белгије. Тако су, осим Брисела, са модерним авенијама, али и за нас необичним и импресивним нордијским градителским укусом цеховских и других зграда, посјећени: Анверс, Белеј (Beloeil), Турне (Tournaï), Намир (Namur), Сент Ибер (Saint Hubert), Фреј (Freyr) и Динан (Dinant). Учесници су заиста били импресионирани величанственим готским катедралама и разним музејима и панорамама. А нарочито оним незаборавним сусретима са платнима Рубенса у самом његовом атељеу, у Анверсу, или крчком али префињеном музиком ренесансе и барока у незаборавном миљеу готске вијећнице на Великом тргу Брисела, као, најзад, и раскошним дворцем-музејем средњовјековних грофова Лињ (Ligné) у Белеју.

Милош Милошевић